

ŽMOGAUS TEISIŲ OMBUDSMENAS

Varšuva, 25-06-2022 m.

Marcin Wiącek

VII.7037.70.2022.AT

**Gerb.
Erika Leonaitė
Lietuvos Respublikos
Seimo Kontrolierė
Gedimino pr. 56
01110 Vilnius**

Gerbiamoji Kontroliere,

Esu informuotas apie Trakų rajono savivaldybės tarybos priimtą sprendimą pertvarkyti Lietuvos lenkų švietimo įstaigas prijungiant jas prie kitų mokyklų. Tai liečia Senujų Trakų Andžejo Stelmachovskio pagrindinę mokyklą ir Paluknio Longino Komolovskio gimnaziją. Ši žinia sukėlė didžiulį nerimą Lietuvos lenkų, ypač tėvų, kurie rūpinasi savo vaikų tinkamu švietimu ir ugdymu, bendruomenėje.

Lenkijos Respublikos Užsienio Reikalų ministras pranešė man apie Lenkijos valdžios pastangas keisti nepalankius sprendimus. Pateikė argumentus: didelį mokinių skaičių Senujų Trakų ir Paluknio mokyklose, jų aukštus mokslo rezultatus bei principus, išdėstytus 2021 m. gruodžio 22 d. Lietuvos Vyriausybės nutarime „Dėl patvirtinimo pakeisti sąlygas, susijusias su formaliojo švietimo mokyklų tinklo sukūrimu“, dėl kurių šios įstaigos negali būti pertvarkomos. Akcentuota tautinių mažumų švietimo organizavimo standartų pagal tarptautinius susitarimus, svarba. Derybos su Lietuvos valdžios atstovais nedavė patenkinamų rezultatų. Lenkijos pusė savo veiklą ketina tęsti diplomatinio būdu.

Lenkijos valdžios institucijų ir asmenų, tiesiogiai suinteresuotų lenkų kalbos mokymu Lietuvoje, vertinimu, mokyklų uždarymas Senuosiuose Trakuose ir Paluknėje ten gyvenančioms lenkėms ir lenkams reikštų milžinišką nuostolį. Pagal man pateiktus liudijimus, iki šiol šios mokyklos aktyviai veikė, propaguodamos lenkų kalbą, tradicijas ir kultūrą, daugiausia dėka Lenkijos organizacijų, tokių kaip Asociacija „Wspólnota Polska“, paramos. Abi mokyklos pasižymi

ilgametėmis tradicijomis ir tarnauja vietos visuomenei įvairiais būdais. Jos tvirtina, kad turi visas reikalingas priemones vykdyti mokymą. Moksleivių tėvai bei asmenys atsakingi už mokyklų funkcionavimą nuogažtauja, kad švietimo įstaigų statuso pokyčiai lems laipsnišką lenkiškumo išnykimą visoje savivaldybėje. Juk tautinės mažumos kultūros išlaikymas visų pirma priklauso nuo mokymo gimtąja kalba gyvenamojoje vietoje.

Čia būtent norėčiau atkreipti dėmesį į 1994 m. balandžio 26 d. Vilniuje sudarytos Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos draugiškų santykių ir geros kaimynystės bendradarbiavimo sutarties nuostatas. Pagal minėtos sutarties 13 straipsnio 2 dalį Lietuvos Respublikos lenkų mažumai priklausantys asmenys turi teisę individualiai arba kartu su kitais savo grupės nariais laisvai reikšti savo nuomonę, plėtoti savo tautinę, kultūrinę, kalbinę ir religinę tapatybę be jokios diskriminacijos ir išlaikant visišką lygybę prieš įstatymus. 14 straipsnis nurodo visų pirma teisę mokytis savo tautinės mažumos kalbos ir šia kalba vykdyti švietimą. Sutarties 20 straipsnio 3 dalyje Šalys susitarė išplėsti galimybes mokytis kitos Šalies kalbos mokyklose, aukštosiose mokyklose ir kitose švietimo įstaigose.

Atitinkami teisės mokytis tautinėms mažumoms standartai buvo taip pat nustatyti 2018 m. lapkričio 13 d. Europos Parlamento rezoliucijoje dėl minimalių mažumoms taikomų standartų Europos Sąjungoje. Joje teigiama, kad „švietimas ir toliau atlieka pagrindinį vaidmenį socializuojant ir ugdant tapatybę ir yra pagrindinė nykstančių mažumų kalbų atgimimo ir išsaugojimo priemonė“, todėl „kiekvienas tautinėms mažumoms priklausantis asmuo turi teisę mokytis mažumų kalba; (...) mokymosi gimtąja kalba tęstinumas yra būtinas siekiant išsaugoti kultūrinę ir kalbinę tapatybę“. Europos parlamentas primena: „Europos Tarybos Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos 14 straipsnyje rekomenduojama, kad valstybės-Šalys, imtųsi priemonių užtikrinti, kad tautinėms mažumoms priklausantys asmenys, kiek tai įmanoma Šalių švietimo sistemose, turėtų teisę mokytis tam tikros tautinių mažumų kalbos arba mokytis ta kalba, nepriklausomai nuo to, ar jie mokosi oficialiosios kalbos ar mokosi ta kalba“. Taip pat ragina Komisiją ir valstybes nares, kad vykdydamos tolesnę veiklą sukurtų tinkamą priemonę, kuria būtų siekiama skatinti ir remti oficialų tautinių ir etninių mažumų kalbų vartojimą teritorijose, kur tos mažumos gyvena.

1995 m. vasario 1 d. Strasbūre pasirašytos Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos 5 straipsnio 1 ir 2 dalys, kur Šalys įsipareigoja remti sąlygų, būtinų tautinėms mažumoms priklausantiems asmenims išlaikyti ir plėtoti savo kultūrą, taip pat išsaugoti pagrindinius jų tapatybės elementus, t. y. jų religiją, kalbą, tradicijas ir kultūros paveldą, kūrimą. Šalys, nepažeisdamos priemonių, kurių imamasi pagal jų bendrą integracijos politiką, turėtų susilaikyti nuo veiksmų ar

praktikos, kuriais siekiama asimiliuoti asmenis, priklausančius tautinėms mažumoms, prieš jų valią, ir apsaugoti tuos asmenis nuo bet kokių veiksmų, kuriais tokios asimiliacijos siekiama.

Taip pat norėčiau atkreipti dėmesį į Vaiko teisių konvencijos, kurią 1989 m. lapkričio 20 d. priėmė Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja, 29 straipsnio 2 dalį. Ši nuostata numato, kad valstybėse-Šalyse vaiko mokymosi tikslas yra ugdyti vaiko pagarbą jo tėvams, kultūrinei tapatybei, kalbai ir vertybėms, tautinėms šalies, kurioje vaikas gyvena, iš kurios yra kilęs, vertybėms, bei pagarbą kitoms kultūroms.

Pagal minėtos Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos sutarties dėl draugiškų santykių ir geros kaimynystės bendradarbiavimo 13 straipsnio 1 dalį Šalys įsipareigojo gerbti tarptautinius principus ir tautinių mažumų teisių apsaugos standartus, visų pirma įtvirtintus Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje, Tarptautiniuose žmogaus teisių paktuose, atitinkamuose Saugumo ir bendradarbiavimo konferencijos dokumentuose, o taip pat Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje ir jos papildomuose protokoluose, kuriuos priėmė abi Šalys.

Lygybės ir nediskriminavimo garantijos, įtvirtintos daugelyje Europos ir tarptautinės teisės aktų, yra labai svarbios siekiant apsaugoti tautinėms mažumoms priklausančių piliečių teises ir laisves.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, maloniai kreipiuosi į Jus, ponias Kontroliere, kad apsvarstytumėte klausimus susijusius su pradžioje paminėtomis mokyklomis. Būsiu labai dėkingas, jei pranešite man apie bet kokius veiksmus, kurių šiais klausimais buvo imtasi.

Taip pat prašau priimti mano pagarbos ir dėkingumo žodžius.

Pagarbiai

Marcin Wiącek

Žmogaus Teisių Ombudsmenas